

УДК 343.436

Юлія Володимирівна Градова,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри

конституційного і муніципального права

Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

Кібербулінг як загроза психологічному здоров'ю підлітків

Науково-технічний прогрес полегшив життя багатьох людей, проте разом з тим він приніс нові загрози суспільству. Однією з таких загроз є кібербулінг, який є видом насильства, що здійснюється із застосуванням засобів електронних комунікацій. За останніми даними ЮНІСЕФ 44,7% підлітків в Україні проводять в соціальних мережах чотири і більше годин в навчальні дні, у вихідні ця цифра зростає до 54,9%. Це говорить про те, що вони є потенційними жертвами/агресорами/свідками кібербулінгу. Кібербулінг – це насильство, яке не має меж, і будь-яка людина може стати його жертвою.

Термін «кібербулінг», введений канадським вченим Білом Белсі, означає використання інформаційних та комунікаційних технологій для підтримки навмисної, повторної та ворожої поведінки особи чи групи осіб, яка має на меті заподіяти шкоду іншим особам [1, с. 15]. Характерними рисами кібербулінгу є те, що це а) навмисна агресивна поведінка, яка б) здійснюється неодноразово; в) відбувається між злочинцем та жертвою, які нерівні за владою, і г) відбувається за допомогою електронних технологій [2].

Булери в кіберпросторі є більш агресивними, ніж в офлайні, оскільки для них відсутній зворотній зв'язок між своїми діями та негативними наслідками цих дій для жертви, що зменшує ймовірність емпатичної реакції до жертви. Проблема кібербулінгу характеризується й тим, що така агресія може статися в будь-який час і в будь-якому місці. На відміну від шкільного булінгу, коли жертва найбільше потерпає від нападів під час перерви або по дорозі в школу, жертва кібербулінгу доступна майже цілодобово. Ще однією відмінною ознакою кібер-жорстокого поводження є те, що кібербулери почуваються в безпеці тероризуючи своїх жертв. Вони вважають себе «непереможними» завдяки анонімності, запропонованій електронними засобами. Елементи сприйнятої

анонімності в режимі он-лайн та безпека перебування за екраном комп'ютера допомагають звільнитись від тиску з боку суспільства, совісті, моралі та етики.

Кібербулінг негативно впливає на психологічне здоров'я підлітків, викликаючи депресію, зниження самооцінки та суїцидальні думки. Так, 50% підлітків, госпіталізованих у відділення гострої стаціонарної дитячої та підліткової психіатрії в Майамі зазнавали кібер-знущань [3, с. 104]. Результати досліджень говорять про кореляцію кібербулінгу з депресією, тривожністю, соматизацією, ворожістю, кібер-жорстокістю та віктимізацією.

Слід зазначити, що негативні наслідки кібербулінгу можуть виникнути у дорослому віці, при чому як у жертви, так і у агресора, оскільки обидві сторони піддаються психічним відхиленням. Емоційний інтелект відіграє буферну роль у такій ситуації.

Кібербулінг – небажаний побічний продукт об'єднання агресії підлітків та електронних комунікацій, і його зростання викликає занепокоєння. Директор дослідницького центру кібербулінгу у США Джастін У. Патчін зазначає, що відсоток жертв кібербулінгу в США виріс з 16,5% у 2016 році до 17,4% у 2019 році. В Україні майже кожен п'ятий підліток (21,5%) визнав себе жертвою кібербулінгу [4, с. 43].

Статистика свідчить, що кібержорстокість продовжує набирати обертів, незважаючи на протидію держави та запровадження різних програм проти знущань. Хоча адміністративна відповідальність за булінг, в тому числі в кіберпросторі, в Україні була введена менше року тому, говорити про позитивну динаміку поки рано. На жаль, це не той метод боротьби, який дає очікуваний результат. Успіх боротьби з кібербулінгом лежить в іншій площині. Основні заходи повинні вживати батьки та адміністрація школи.

Довірчі стосунки з батьками є важливим елементом в профілактиці кібербулінгу. Дитина має знати, що у разі такої ситуації її не будуть сварити, і її телефон чи комп'ютер не відберуть. Сьогодні для молоді втрата комунікаційних технологій схожа з ізоляцією, тому підлітки часто вважають за краще залишатись об'єктом кібербулінгу, ніж втратити свої гаджети.

Батьки повинні знати про потенціал кібербулінгу та моніторити комунікаційну діяльність дітей. Багато дорослих вважають, що вста-

новлюючи фільтри на комп'ютерах, вони захищають своїх дітей від небажаних контактів та сайтів. Проте цього замало.

Роль шкільної адміністрації також важлива і полягає у проведенні освітніх заходів, які формують негативне ставлення до кібербулінгу. До цих заходів повинні бути залучені працівники міліції, психологи, батьки та вчителі. Шкільна політика має бути спрямована на впровадження програм проти знущань у освітню систему.

Але головну роль у протидії кібербулінгу відводиться самій жертві, її поведінці та заходам, що вона здійснює: захист особистої інформації; уникнення електронних повідомлень від незнайомих; блокування повідомлень за допомогою програмного забезпечення; уникнення відповідей на знущальну поведінку; збір доказів образливих повідомлень та фотографій тощо.

Сьогоднішнє цифрове середовище – це новий ризик (від кібербулінга та продажу наркотичних речовин до дитячої порнографії). Відповіддю на ці ризики має стати цифрова грамотність. Тому основним профілактичним напрямом є формування загальної медіакультури у сфері використання інформаційно-комунікаційних технологій.

Список бібліографічних посилань

1. Belsey B. Cyberbullying: A real and growing threat. *ATA Magazine*. Fall 2007. Vol. 88, No. 1. P. 14–21. URL: <https://www.teachers.ab.ca/News%20Room/ata%20magazine/Volume%2088/Number%201/Articles/Pages/Cyberbullying.aspx> (дата звернення: 29.10.2019).
2. Kowalski R. M., Giumetti G. W., Schroeder A. N., Lattanner M. R. Bulling in the digital age: A critical review and meta-analysis of cyberbullying research among youth. *Psychological Bulletin*. 2014. Vol. 140, Iss. 4. P. 1073–1137. DOI: <https://doi.org/10.1037/a0035618>.
3. Hinduja S., Patchin J. W. Offline Consequences of Online Victimization: School Violence and Delinquency. *Journal of School Violence*. 2007. Vol. 6, Iss. 3. P. 89–112. DOI: https://doi.org/10.1300/J202v06n03_06.
4. Соціальна обумовленість та показники здоров'я підлітків та молоді: за результатами соціологічного дослідження в межах міжнародного проекту «Здоров'я та поведінкові орієнтації учнівської молоді»: монографія / О. М. Балакірева, Т. В. Бондар та ін. ; наук. ред. О. М. Балакірева ; ЮНІСЕФ ; ГО «Укр. ін-т соц. дослідж. ім. О. Яременка». Київ : Фоліант, 2019. 127 с.

Одержано 29.10.2019